

STAATSSTEUN NIET EUROPA-PROOF, OFWEL: DE ONDERNEMING IS GEFLEST, DE OVERHEID STAAT VOOR JOKER

*Artikel verschenen in De Europese Gemeente, tijdschrift van
de Raad der Europese Gemeenten en Regio's, 2001/4, p.3-6*

Prof. dr. Bart Hessel, Onderzoek- en OpleidingsGroep voor
decentrale overheden en Europees recht, Europa Instituut, Universiteit Utrecht

In een eerdere bijdrage aan dit blad (nr.2001/1, p.20-24) werd een algemeen overzicht gegeven van de betekenis van het communautair toezicht op staatssteun voor decentrale overheden. In aansluiting daarop zal in dit artikel worden stilgestaan bij een belangrijke zaak die op dit moment aan de orde is. Het betreft de staatssteun die door een aantal overheden, waaronder de provincie Friesland, de NOM en de gemeente Heerenveen, is verleend aan SCI-systems voor de vestiging van een desktop-pc fabriek in Heerenveen. Op 13 februari van dit jaar heeft de Commissie beslist dat ruim 3 miljoen NLG van de toegekende steun niet verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt, met als gevolg dat deze steun moet worden terugbetaald door SCI. De Nederlandse regering met deze terugbetaling geconfronteerd, heeft via een brief van de staatssecretaris van Economische Zaken Ybema, de provincie Friesland gevraagd informatie te geven over de stappen die zullen worden gezet om tot terugvordering over te gaan.

Aan de hand van deze zaak, die door een tip van de politieke oppositie aan het rollen is gebracht, wil ik laten zien op welke wijze de Commissie bepaalde vormen van staatssteun beoordeelt en duidelijk maken met welke problemen decentrale overheden geconfronteerd kunnen worden wanneer de staatssteun ten onrechte niet wordt aangemeld en nog goeddeels onverenigbaar blijkt te zijn met de gemeenschappelijke markt. Overigens moet op voorhand duidelijk zijn dat ook de centrale overheid hier steun heeft verleend en evenzeer met de aanmelding in gebreke is gebleven.

Het begon allemaal zo mooi. In november 1997 koos SCI Systems Nederland B.V. (hierna: SCI) het Internationaal Bedrijvenpark Friesland (hierna: IBF) in Heerenveen als locatie voor een fabriek voor de assemblage van desktop-pc's voor Hewlett-Packard.

SCI is een internationale gediversifieerde producent van elektronische onderdelen en bouwt onder meer pc's, beeldterminals en communicatiesystemen voor militaire vliegtuigen. SCI is door Hewlett-Packard in de arm genomen om haar pc's in Nederland te bouwen. Hewlett-Packard is een van de grootste computerorganisaties van de wereld.

Voorafgaande aan de oplevering van de fabriek in Heerenveen begon SCI met de bouw van computers in een tijdelijke fabriek te Leek.

Een samenstel van steunmaatregelen

De SCI-zaak maakt duidelijk dat in de praktijk bij steunverlening regelmatig sprake is van een samenstel van steunmaatregelen en dat daar verschillende overheden bij betrokken zijn.

IPR van het ministerie van EZ.

Zo kreeg SCI van het ministerie van EZ voor haar vestiging in Heerenveen een toezegging voor investeringssteun op grond van de Investeringspremieregeling (IPR) die deel uitmaakt van het Nederlandse regionale beleid. Deze regeling van de centrale overheid was aangemeld en goedgekeurd door de Commissie. De maximale steunintensiteit voor Heerenveen is gelijk aan het regionale steunplafond van 20% bruto van de initiële investeringen. Na een reële schatting van de voor IPR in aanmerking komende investeringskosten van 40 miljoen NLG werd de IPR steun volgens de vereiste maximum 20% gesteld op ten hoogste 8 miljoen NLG.

Daarmee leverde de IPR-steun geen problemen op. Een concrete subsidie op grond van de goedgekeurde regeling kan worden opgevat als bestaande steun.

Loonkostensubsidie via het Banenplan 2000 van de provincie Friesland.

SCI kon ook in aanmerking komen voor een loonkostensubsidie op grond van het Banenplan 2000. Dat plan was goedgekeurd en gefinancierd door de provincie Friesland en werd uitgevoerd door het Regionaal Bureau Arbeidsvoorziening (RBA) Friesland. In november 1998 sloten RBA en SCI een overeenkomst op grond waarvan SCI maximaal 1200 werklozen in dienst zou nemen en in ruil daarvoor recht kreeg op een directe loonkostensubsidie van maximaal 16.800.000 NLG. De subsidie was gebonden aan de voorheen als 'werkzoekende' ingeschreven persoon en afhankelijk van de voorwaarde dat deze ten minste gedurende 12 maanden, minimaal 18 uur per week, op een structurele arbeidsplaats in dienst treedt.

Ter uitvoering van deze overeenkomst ontving SCI in 1998 en 1999 voorschotten tot een maximum van 80%, voor een bedrag van ruim 13 miljoen NLG.

In oktober 2000 bleek SCI pas recht te hebben op subsidie voor 252 werknemers wat neer kwam op 3,7 miljoen NLG. Naar aanleiding van reeds in een eerder stadium door de Commissie aangevoerde bezwaren, verplichtten de Nederlandse autoriteiten zich er toe dat de IPR-subsidie en loonkostensubsidie op basis van het Banenplan tezamen niet boven het regionale plafond van 20% mochten uitkomen en werd het teveel aan loonkostensubsidie teruggevorderd. Ik kom daar nog op terug.

Verkoop van grond door IBF.

SCI en IBF waren enkele grondtransacties aangegaan. Om redenen van ruimtelijke ordening had SCI 14 ha. nodig voor de geplande fabriek en moest zij tijdelijk wettelijk eigenaar worden van 24 ha. Om die redenen kocht SCI 24 ha. van IBF en verkocht zij tegelijkertijd weer 10 ha. terug. Op basis van een taxatie door een deskundige werd de prijs in eerste instantie vastgesteld op 5 NLG per m². SCI betaalde voor de grond 700.000 NLG. Nadat de Commissie bij het voorlopig onderzoek twijfel had geuit over de juistheid van deze prijs, werd de prijs bij een tweede taxatie bepaald op 5.60 NLG per m².

Verhuur van de tijdelijke locatie te Leek en andere faciliteiten door de NOM.

Voor de oplevering van de fabriek in Heerenveen kreeg SCI hulp van de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij NV (NOM) bij het vinden van een tijdelijke locatie in Leek, 30 kilometer van Heerenveen. De NOM had vanaf december 1997 een deel van die locatie gehuurd en 600.000 NLG geïnvesteerd in de renovatie van het gebouw. De eigenaar en verhuurder van het andere deel van het gebouw deed een zelfde investering (totaal 1,2 miljoen). De NOM verlangde van SCI een totale huurprijs van 1,65 miljoen NLG en betaalde zelf aan de eigenaar een bedrag van ruim 1,9 miljoen NLG. Voor energie werd maandelijks door SCI een bedrag betaald van 25.000 NLG.

Verder nam de NOM de kosten van beveiliging voor haar rekening voor een bedrag van ruim 770.000 NLG en financierde zij het gratis vervoer voor de nieuwe werknemers van SCI ten bedrage van 1,7 miljoen NLG.

Voor deze uitgaven ontving de NOM middelen uit het sociaal-economisch budget voor bedrijfsomgevingsbeleid van de provincie Friesland, het zogenaamde SEBB-fonds.

Huisvestingskosten door de gemeente Heerenveen.

Tenslotte nam de gemeente Heerenveen de kosten voor huisvesting van 5 geëxpatrieerde werknemers van SCI voor haar rekening die bij het begin van het project waren overgeplaatst naar Heerenveen. Aanvankelijk werd daarvoor een bedrag van 350.000 NLG opgevoerd, maar dat werd later beperkt tot ongeveer 220.000 NLG ofwel 100.000 euro.

Niet-aanmelden is onbegrijpelijk

Het zal duidelijk zijn dat SCI door alle betrokken overheden met open armen werd ontvangen. Het is dan ook onbegrijpelijk dat dit zeer omvangrijke pakket 'leuke dingen' voor SCI niet werd aangemeld. Kennelijk stelden alle betrokken overheden zich op het standpunt dat al deze 'leuke dingen' mogelijk

waren zonder dat er sprake was van aan te melden staatssteun. Dat standpunt zou alleen verdedigbaar zijn wanneer de faciliteiten voor SCI gefundeerd konden worden op reeds goed gekeurde steunregelingen, op de 'de minimis'-regel en voor het overige niet het karakter van staatssteun zouden hebben. Dat laatste zou het geval zijn als de overheden zich bij die faciliteiten ten opzichte van SCI volledig marktconform zouden hebben gedragen. Dat hebben zij echter, zoals hierna zal blijken, niet gedaan.

Het niet-aanmelden is nog extra precair door het internationale karakter van de bevoordeelde onderneming SCI en van Hewlett Packard. Daardoor is nauwelijks voorstelbaar dat de overheden hadden kunnen denken dat staatssteun aan SCI geen (dreigende) vervalsing van de mededinging en ongunstige beïnvloeding van de tussenstaatse handel tot gevolg zou kunnen hebben. In beginsel kan de Commissie al vrij snel tot dat oordeel komen, waarbij dan met name gekeken wordt naar de markt waarop de gesteunde onderneming opereert. De steun is communautair gezien problematisch wanneer deze de positie van de steunverkrijgende onderneming versterkt ten opzichte van andere ondernemingen waarmee zij concurreert in het intracommunautaire handelsverkeer. Voorzover er sprake is van staatssteun aan SCI is dat laatste in ieder geval geen punt van discussie. Dat betekent dat deze steun in principe onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt (dat wil zeggen valt onder het verbod van artikel 87, lid 1 EG-verdrag), tenzij er een beroep kan worden gedaan op een van de uitzonderingen die het EG-verdrag biedt in het tweede en derde lid van artikel 87. Dat nu is het geval wanneer de staatssteun past binnen de kaderregelingen en richtsnoeren die de Commissie voor verschillende soorten steun hanteert. In dit geval blijkt dat niet voor alle betrokken steunmaatregelen zo te zijn.

Hoe gaat de Commissie te werk?

We zitten in deze zaak met twee problemen: in de eerste plaats kan niet worden volgehouden dat de betrokken overheden volledig marktconform hebben gehandeld zodat er sprake is van staatssteun. In de tweede plaats blijkt deze staatssteun voor een groot gedeelte niet te passen binnen de kaderregelingen en richtsnoeren van de Commissie en is er geen mogelijkheid van beroep op een uitzondering om in beginsel onverenigbare steun toch verenigbaar te verklaren. Aan de hand van de verschillende steunmaatregelen zullen deze twee punten worden uitgewerkt. Daarmee mag duidelijk worden hoe de Commissie bij haar toetsing te werk gaat.

De loonkostensubsidie via het Banenplan: binnen het regionale steunplafond verenigbaar.

In deze zaak doet de Nederlandse regering een interessante poging om de Commissie er van te overtuigen dat het Banenplan geen staatssteun is omdat het niet gericht is tot bepaalde ondernemingen. Het Banenplan zou een algemene maatregel zijn die niet onder het begrip staatssteun valt, omdat de subsidie automatisch wordt toegekend volgens objectieve criteria. De Commissie verwerpt dit standpunt omdat de directe loonkostensubsidies alleen van toepassing zijn op ondernemingen in Friesland. Daarmee heeft de regeling een specifiek karakter. De Commissie maakt daarmee duidelijk dat decentrale overheden nauwelijks mogelijkheden hebben om een beroep te doen op niet-selectiviteit van een steunregeling.

Gegeven het steunkarakter van de loonkostensubsidie komt de vraag aan de orde of deze past binnen de beleidsregels van de Commissie.

Nu kent de Commissie voor werkgelegenheidssteun verschillende mogelijkheden. Voor werkgelegenheidssteun die niet gekoppeld is aan initiële investeringen kent de Commissie de Richtsnoeren betreffende werkgelegenheidssteun (Pb.1995, C334/4). De loonkostensubsidie waar het hier om gaat is echter wel gekoppeld aan initiële investeringen. Daarmee moet deze subsidie beoordeeld worden aan de hand van de Richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (Pb.1998, C 74/9). Ter uitvoering van deze richtsnoeren is Heerenveen aangemerkt als een steunkaartgemeente waarbinnen de regionale steun beperkt moet blijven tot 20% bruto van de investeringen. Om die reden is met de Commissie overeengekomen dat de IPR-subsidie tezamen met de loonkostensubsidies van het Banenplan onder dat regionale steunplafond moet blijven. Zoals gezegd, was al een deel van de te hoge voorschotten teruggevorderd. In haar beschikking gaat de Commissie er uiteindelijk van uit dat het om 700 banen zal gaan met een gemiddelde maandelijkse bruto loonkosten van 4.335 NLG.

Daarmee worden de subsidiabele kosten geraamd op 72,8 miljoen NLG en komt het maximale steun plafond op 14,6 miljoen NLG. Aangenomen dat de IPR-steun, zoals gezegd, 8 miljoen NLG bedraagt, wordt een loonkostensubsidie voor het resterende bedrag van 6,6 miljoen NLG door de Commissie verenigbaar geacht met de gemeenschappelijke markt.

Verkoop van de grond bevat steunelement en is onverenigbaar.

Wanneer IBF bij de verkoop van de grond aan SCI volledig marktconform heeft gehandeld en een normale marktprijs heeft gerekend is er geen sprake van staatssteun. Volledig marktconform handelen door de overheid wordt ook wel omschreven als handelen volgens het *market economy investor principle*. Voor een transactie als verkoop van grond heeft de Commissie het de overheden gemakkelijk gemaakt door te bepalen wanneer een dergelijke verkoop moet worden aangemeld omdat er een vermoeden van staatssteun bestaat. Dat blijkt uit de Mededeling van de Commissie betreffende staatssteunelementen bij de verkoop van gronden en gebouwen door openbare instanties (Pb. 1997, C 209/3) Volgens deze Mededeling moet – afgezien van de ‘de minimis’-regel - worden aangemeld als staatssteun:

a. iedere verkoop die niet tot stand komt op basis van een open en onvoorwaardelijke biedprocedure, waarbij het hoogste of enige bod geldt en b. iedere verkoop die, zonder een dergelijke procedure niet tot stand komt tegen op zijn minst de marktwaarde die door onafhankelijke taxateurs werd vastgesteld. Uit deze zaak blijkt dat de Commissie niet zonder meer akkoord gaat met een taxatieprijs en ‘bereid is’ de taxatie zelf te beoordelen.

Ook de prijs die uit de tweede taxatie voortvloeit (5,60 NLG per m²) kan volgens de Commissie niet gemakkelijk worden aanvaard als een marktprijs. Zij onderkent een aantal complicaties die de taxatie hebben bemoeilijkt. Aangezien het aan SCI verkochte perceel relatief groot is, bestaan er rond Heerenveen geen vergelijkbare grondverkooptransacties, en dus geen vergelijkbare grondprijzen. Derhalve maakte de taxateur een theoretische berekening van de voordelen die een commerciële ontwikkelaar zou kunnen hebben, indien het land in kleinere stukken wordt verkocht. Omdat de aan SCI verkochte grond zich niet in vergelijkbare toestand bevond, werden verschillende correcties gemaakt

De Commissie is evenwel van mening dat de ‘marktprijs’ niet gelijk is aan de prijs die een dergelijke commerciële ontwikkelaar bereid zou zijn te betalen, maar veeleer aan de prijs waartegen deze commerciële ontwikkelaar bereid zou zijn hetzelfde perceel te verkopen aan een koper als SCI. Dit betekent dat bepaalde verminderingen niet zouden mogen worden meegerekend, aangezien een commerciële ontwikkelaar deze kosten zal doorberekenen aan zijn klanten. Bovendien zou bij de berekening rekening moeten worden gehouden met de te verwachten waardeinstijging wegens de voorgenomen wijziging van het bestemmingsplan.

De Commissie gebruikt dan de oorspronkelijke aankoopprijs als aanwijzing voor de marktwaarde en komt op basis van de tweede taxatie tot een waarde van 2.359.000 NLG. SCI betaalde 700.000 NLG zodat het steunelement in de transactie neerkomt op 1.659.000 NLG.

Gegeven de steun komt de vraag aan de orde of deze kan worden toegestaan.

Bij het toetsen aan verenigbaarheid met de gemeenschappelijke markt kijkt de Commissie eerst of deze steun past in de Richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen. Het probleem daarbij is dat het hier gaat om een ad hoc maatregel en die is in het kader van het regionale steunbeleid in beginsel niet toegestaan. Dat is slechts anders, wanneer kan worden aangetoond dat het evenwicht tussen de daaruit voortvloeiende concurrentievervalsing en de voordelen van de steun wat de ontwikkeling van een achtergebleven regio aangaat kan worden gewaarborgd. Dat is volgens de Commissie hier niet het geval. Vervolgens kijkt de Commissie nog of een beroep kan worden gedaan op een van de andere uitzonderingen die het EG-verdrag noemt in artikel 87, lid 2 en 3, maar dat blijkt evenmin het geval. Daarmee wordt het steunelement in de grondverkoop onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

De huurprijs van de tijdelijke locatie bevat steunelement en is onverenigbaar.

De Nederlandse autoriteiten stellen zich op het standpunt dat de huurprijs van 1,6 miljoen NLG die op basis van een taxatierapport tot stand is gekomen, marktconform is en dus geen staatssteun is. Volgens de Commissie vertoont het taxatierapport echter ernstige tekortkomingen. Zo is de veronderstelde

markthuurprijs gebaseerd op vergelijking met de huurprijs in recentelijk gesloten contracten in de grotere steden van de provincies Groningen en Drenthe. Veel van die steden waren echter geen optie voor SCI want zij liggen te ver van Heerenveen. Verder zijn bij de prijsbepaling geen huurprijzen in de provincie Friesland in beschouwing genomen en is bij de waardebeoordeling geen rekening gehouden met de huurprijs die de NOM zelf heeft betaald. Om die redenen kan de Commissie het resultaat niet beschouwen als marktprijs. Ook hier doet de Commissie het werk zelf over. Zij constateert in dat verband dat er nauwelijks enig tijdsverschil bestaat tussen de overeenkomsten inzake de door de NOM aan de eigenaar van de locatie betaalde huur en de aan SCI doorberekende huur. Omdat de door de NOM zelf betaalde huur van ruim 1,9 miljoen NLG geen steunelement bevat, beschouwt de Commissie deze als de marktprijs. Het verschil van ruim 250.000 NLG is een steunelement in de huurprijs. Omdat ook deze steun een ad hoc karakter heeft en geen van de mogelijke uitzonderingen van artikel 87, lid 2 en 3 aan de orde komt, is deze steun eveneens onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt. Dit oordeel mag overigens duidelijk maken dat het voor de vraag of er sprake is van staatssteun niet uitmaakt of de (decentrale) overheid zelf steun verleent of dat de staatsmiddelen ten behoeve van een specifieke onderneming worden toegekend via een aparte rechtspersoon. De Commissie kijkt naar de feitelijke uitwerking van een maatregel en laat zich niet misleiden door dergelijke juridische constructies.

De investering in de renovatie van de tijdelijke locatie is onverenigbare staatssteun.

De investering door de NOM van 600.000 NLG is volgens de Commissie geen normale markttransactie. De Nederlandse autoriteiten stellen dat de NOM in deze tijdelijke productiefaciliteit had geïnvesteerd omdat er een tekort merkbaar was op de markt voor dergelijke faciliteiten. De NOM heeft na het vertrek van SCI die faciliteit nog niet kunnen verhuren, zodat de Commissie twijfelt of er wel een tekort is. De NOM had dergelijke activiteiten alleen mogen ondernemen wanneer zij een normaal marktrendement kan verwachten. Dat wil zeggen: zij had ofwel de huurprijs moeten verhogen met een overeenkomstig bedrag, of SCI had zelf voor de gebouwen moeten betalen, zoals andere ondernemingen in het gebouw ook doen. Omdat alles via het SEBB-fonds werd gefinancierd, moet het volledige bedrag worden beschouwd als staatssteun. Ook hier is sprake van een ad hoc maatregel en geen beroep op een uitzondering mogelijk, zodat deze steun onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt.

De beveiliging van de tijdelijke locatie is onverenigbare staatssteun.

De door de NOM verleende beveiligingsfaciliteiten worden door de Commissie getoetst aan wat een commerciële verhuurder onder markteconomische voorwaarden zou hebben gedaan.

Door de Nederlandse autoriteiten wordt aangevoerd dat de NOM de kosten voor beveiliging wel had moeten betalen om vorderingen van SCI in geval van diefstal te voorkomen. Zelfs indien dat het geval zou zijn, zou volgens de Commissie een commerciële verhuurder deze kosten doorberekenen aan de onderneming die de faciliteit huurt of hij zou de faciliteit helemaal niet verhuren aangezien dit een ernstig verlies zou vertegenwoordigen. De NOM heeft zich dus niet marktconform gedragen. De Commissie komt dan ook tot de conclusie dat het volledige bedrag van de beveiligingskosten, ruim 770.000 NLG, staatssteun is en volgens de eerder genoemde argumenten onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt.

De huisvestingskosten door de gemeente Heerenveen vallen onder de 'de minimis'-regel

Met de door de gemeente Heerenveen betaalde huisvestingskosten loopt het beter af. De door de gemeente betaalde 220.000 NLG valt volgens de Nederlandse autoriteiten onder de 'de minimis'-regel van 100.000 euro. Dit kan volgens de Commissie worden aanvaard op voorwaarde dat de Nederlandse autoriteiten alle voorwaarden met betrekking tot de 'de minimis'-regel respecteren met inbegrip van die betreffende de cumulatie met andere 'de minimis'-steun. Indien men wil weten om welke voorwaarden het gaat kan men de de minimis' vrijstellingsverordening raadplegen die de Commissie in januari 2001, tezamen met een vrijstellingsverordening voor MKB-steun en opleidingssteun, heeft vastgesteld (Verordening 69/2001, Pb. 2001, L 10/30).

De energiekosten en transportkosten kunnen de toets doorstaan.

Nadat de Commissie de werkelijke energiekosten heeft geverifieerd komt zij tot de conclusie dat de overeengekomen energiekosten van 25.000 NLG per maand geen steunelement bevatten. De vergoeding van de tijdelijke transportkosten levert ook geen problemen op. De Nederlandse autoriteiten voeren aan dat het gratis vervoer niet ten goede kwam aan de onderneming maar aan de individuele werknemers. De Commissie is het daar mee eens, maar merkt dan op dat zelfs als de betaling van de transportkosten niet als een normale kostenpost voor SCI kan worden beschouwd, de Commissie nog steeds moet onderzoeken of daaruit enige indirecte voordelen voor de onderneming zijn voortgevloeid. Gezien de relatief kleine afstand, de tijdelijke aard van de productievestiging, de relatief hoge werkloosheid in Friesland en het feit dat overgrote deel van de begunstigden de via het banenplan aangeworven werklozen waren, lijken deze eventuele indirecte voordelen verwaarloosbaar.

Wat kunnen we hier van leren?

Het is opmerkelijk dat bij deze complexe steunexercitie zo veel overheden betrokken zijn en dat er kennelijk niemand is geweest die de welhaast dwingende conclusie heeft getrokken dat dit pakket moest worden aangemeld. Heeft iedere overheid alleen naar haar eigen bijdrage gekeken en werd niet door iedereen beseft dat staatssteun ook aan de orde kan komen bij andere niet-marktconforme handelingen dan subsidieverlening? Zo veel is wel zeker: de decentrale overheden die er op hebben vertrouwd dat de centrale overheid, zoals hier het ministerie van EZ, wel weet hoe het met het Europese recht zit, komen bedrogen uit. Zij moeten op zichzelf kunnen vertrouwen, zeker als achteraf het probleem – overigens terecht – ook op hun bord komt te liggen. De juristen van de provincie Friesland moeten zich nu, met de landsadvocaat, buigen over de vraag op welke wijze zij de onverenigbare staatssteun van ruim 3 miljoen NLG van SCI kunnen terugkrijgen. De eenvoudige plicht tot terugvorderen wordt een ingewikkelde juridische puzzel – waar overigens het Nederlandse recht op van toepassing is – wanneer de steun via zoveel instanties en op zo uiteenlopende wijzen is toegekend als hier is gebeurd. SCI zal zich niet kunnen beroepen op gerechtvaardigde opgewekte verwachtingen want, zoals uit mijn eerdere bijdrage blijkt, wordt van een onderneming verwacht dat zij zelf nagaat of de juiste procedure is gevolgd. Ik kan mij voorstellen dat de uitstekende relatie met de gedeputeerden en wethouders die zich zo goed hadden ingezet om het bedrijf binnen te halen, wel enigszins bekoeld is. Hun aanwezigheid op de feestelijke openingsreceptie roept nu wellicht associaties op met het paard van Troje.

Had deze situatie voorkomen kunnen worden? Zonder meer! Soms zijn de wegen van de Commissie ondoordringelijk en verrassend, maar in deze zaak past zij de ‘gewone’ regels toe.

Daarbij zijn verschillende regels te onderscheiden namelijk:

- a. regels, zoals de genoemde Mededeling betreffende staatssteunelementen bij verkoop van gronden, die leren wanneer er wel of niet sprake is van staatssteun en hoe je dus als overheid kunt voorkomen dat je met staatssteun te maken krijgt;
- b. regels, zoals de genoemde ‘de minimis’-vrijstellingsverordening, die leren wanneer bepaalde staatssteun niet hoeft te worden aangemeld en dus hoe je als overheid je maatregel of regeling moet vormgeven zodat deze niet hoeft te worden aangemeld en
- c. regels, zoals de genoemde Richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen, die leren aan welke eisen aangemelde staatssteun moet voldoen om door de Commissie verenigbaar verklaard te kunnen worden met de gemeenschappelijke markt.

Toepassing van deze regels lijkt in deze zaak, kennelijk tot grote schrik van de betrokken overheden, tot terugvordering van ruim 3 miljoen NLG, maar met enige aanpassingen lopende de rit ook tot goedkeuring van de loonkostensubsidie en de huisvestingskosten.

Uit deze zaak mogen we dan ook leren dat kennis en inzicht in dergelijke regels voor decentrale overheden noodzakelijk is. Daarmee kan het Europese recht, om een modieuze term te gebruiken: proactief worden benaderd. Dat wil zeggen geen snelle aanpassingen lopende de rit, maar een zorgvuldig voorbereid steunbeleid dat ‘Europa-proef’ is. Het Europese recht wordt dan niet gemakkelijker – de omvang van het aangekondigde handboek staatssteun is inmiddels bekend - maar wel leuker. Maar het belangrijkste van dat inzicht is natuurlijk dat de overheid weer de betrouwbare partner wordt van het bedrijfsleven, die zij in een rechtsstaat moet zijn en dat de decentrale bestuurders terecht met

opgeheven hoofd op een volgende openingsreceptie van een ondernemingsvestiging kunnen verschijnen. Hier ligt voor de decentrale ambtenaren en juristen een uitdaging.